

волонтерів з точки зору волонтерської програми; розкриває етапи процесу залучення волонтерів, висловлює міркування щодо підсилення процесу планування залучення волонтерів в державних та громадських організаціях.

Ключові слова: волонтерство; волонтер; група.

Лях Т. Л. Планирование привлечения волонтеров как важный компонент волонтерской программы

В статье автор рассматривает проблему эффективности волонтерской деятельности; подчеркивает важность улучшения планирования процесса привлечения волонтеров; приводит статистические данные по менеджменту волонтеров в Украине, обосновывает важность планирования привлечения волонтеров с точки зрения волонтерской программы; раскрывает этапы процесса привлечения волонтеров, высказывает соображения по усилению процесса планирования привлечение волонтеров в государственных и общественных организациях.

Ключевые слова: волонтерство; волонтер; группа.

Lyakh T. L. Planning involving volunteers as an important component of the volunteer program

The article considers the problem of efficiency volunteering, stresses the importance of improving the planning process involving volunteers, gives statistics on the management of volunteers in Ukraine, justifying the importance of planning involving volunteers in terms of volunteer program, reveals the stages of the process of recruiting volunteers, expresses views on strengthening the planning process involvement of volunteers in government and public organizations.

Key words: volunteering; volunteer; group.

Стаття надійшла до редакції 30.09.2013 р.

Прийнято до друку 25.10.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Веретенко Т. Г.

УДК 364.322-057.87

О. С. Шумакова

**ЗМІСТ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СТУДЕНТІВ-ВОЛОНТЕРІВ ВНЗ**

В Україні протягом останніх років значно збільшилась кількість студентів-волонтерів, які залучаються до соціально-педагогічної діяльності. Участь у волонтерській діяльності є добровільною, тому стає

зрозуміло, що відповідальність за якість надавання соціальних послуг перекладається на самого волонтера. Кожен член волонтерського загону персонально відповідає за наслідки своїх дій, повинен вміти долати труднощі, надавати поради та рекомендації, мати певний набір особистісних якостей, теоретичні знання та практичні навички роботи з різними верствами населення. Сьогодні існує безліч підходів до організації волонтерської діяльності у ВНЗ, тому слід більш детально розглянути зміст волонтерської діяльності, форми та методи, які використовують студенти-волонтери під час здійснення різних волонтерських програм.

Вагомий внесок у становлення теорії волонтерства, розробку його теоретичних та методологічних засад зроблено українськими науковцями (О. Безпалько, І. Зверєвою, Н. Заверико, Г. Лактіоновою, Л. Міщик, С. Харченко); концептуальні засади професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів досліджували (А. Алексюк, А. Капська, В. Радул, В. Сагарда, Є. Холостова, М. Фірсов та ін.); роль волонтерства в професійному становленні соціальних педагогів та соціальних працівників цікавить (О. Караман, В. Кратінову, С. Харченко, Н. Ларіонову, О. Песоцьку.); вивченням проблем волонтерства займаються (І. Зверєва, А. Капська, О. Безпалько, Н. Комарова, С. Толстоухова, Р. Войнова); мотиваційні факторів участі у волонтерській діяльності досліджує (Н. Романова, Н. Трубнікова, Н. Черепанова); організацію волонтерської діяльності у вищих навчальних закладах досліджують (Т. Лях, З. Бондаренко, В. Кратінова, О. Бурлій). Але сьогодні все ж існує безліч суперечностей як у теорії так і практиці розвитку та функціонування волонтерського руху в Україні.

Мета статті полягає в обґрунтуванні змісту волонтерської діяльності студентів-волонтерів у ВНЗ

Волонтерська діяльність у ВНЗ сприяє професійному становленню студентів, про що свідчать дослідження З. Бондаренко, формує певні життєві позиції, сприяє саморозвитку та самореалізації студентів, дає можливість засвоювати соціальний досвід та виступає одним з напрямів позанавчальної роботи у ВНЗ.

Змістовна розробка і обґрунтування змісту волонтерської діяльності передбачає формулювання авторського бачення конкретних завдань волонтерської діяльності, а саме:

- сформувати загальнолюдські цінності та особисті якості волонтерів за рахунок участі у спеціально розроблених соціально-психологічних тренінгах та програмах під час навчання у коледжі;
- скоординувати роботу волонтерів з різними соціальними інститутами, які опікуються проблемами дітей, підлітків та молоді у суспільстві;
- організувати культурно-дозвіллеву діяльність дітей, підлітків та молоді через впровадження різноманітних форм та методів роботи на базі освітніх та соціальних установ міста;

- систематично проводити виїзні профілактичні заходи, з метою попередження наркоманії, алкоголізму, тютюнопаління, СНІДу серед молоді та пропаганди ЗСЖ на базі загальноосвітніх шкіл, ПТУ, ВНЗ I-II рівнів акредитації;

- постійно здійснювати тьюторський супровід волонтерів;
- залучити волонтерів до навчання у Школи волонтерів при міському ЦССДСМ;
- брати участь у конкурсах різного рівня;
- залучати додаткові ресурси для реалізації проектів та програм;
- сформувати активну суспільну думку щодо інституту волонтерства

Розмірковуючи над реалізацією поставлених завдань ми звернули увагу на те, що результативність будь-якої діяльності, у тому числі й волонтерської, передбачає не тільки постановку цілей та завдань, а й визначення засобів досягнення цієї цілі. Ми погоджуємось з думкою О. Караман, що «мета без засобів її досягнення – це лише абстрактний проект, мрія, що не має реальної опори в самій дійсності» [1, с. 140].

Також ми усвідомлюємо та погоджуємось з думкою З. Бондаренко, що досягти поставленої мети можливо «тільки у поєднанні із засобами» [2, с. 59 – 60]. Отже, для обґрунтування засобів волонтерської діяльності у процесі соціалізації студентів педагогічного коледжу зупинимось на аналізі поняття засіб, як вихідної дефініції.

У багатьох дослідженнях підкреслюється (Г. Майборода, С. Архіпова, О. Тютюнник), що «засоби, як і методи, спрямовані на виконання завдань діяльності, це інструментарій методу» [3, с. 26]. Цікавим є погляд С. Харченко, О. Паскаля, З. Шевців про те, що засоби «це сукупність матеріальних, емоційних, інтелектуальних й інших умов, які використовуються для досягнення поставленої мети» [4; 5; 6]. Визначною для нас є думка З. Бондаренко, яка підкреслює, що «при проектуванні використання того чи іншого засобу потрібно довідатися про його педагогічний потенціал щодо мети, ситуації, ступеня впливу» Таким чином, в рамках нашого дослідження засобами волонтерської діяльності будуть виступати зміст, форми та методи, що дають можливість реалізувати поставлені цілі та завдання.

І першим розглянемо *зміст* волонтерської діяльності, який складається з наступних компонентів: *об'єкт та суб'єкт взаємодії, сфери діяльності волонтерів, напрями*. Безперечно, *об'єктами* волонтерської діяльності в контексті нашого дослідження є діти, підлітки, молодь та самі волонтери, які виступають безпосередніми учасниками волонтерських програм та проектів. У свою чергу *суб'єктами*, що здійснюють волонтерську діяльність виступають волонтери педагогічного коледжу, яким допомагають спеціалісти Центру соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді, Служби у справах дітей, Кримінальної міліції, психолог Центру соціально-психологічної реабілітації, сестри милосердя Червоного Хреста, спеціалісти Центру

зайнятості, заступники директорів з виховної роботи та класні керівники загальноосвітніх закладів, вихователі спеціалізованих шкіл-інтернатів, куратори академічних груп ВНЗ I-II рівня акредитації, медперсонал Пологового будинку, педагоги психоневрологічного диспансеру, представники засобів масової інформації, члени громадських організацій, спонсори та ін. Таким чином стає зрозумілим, що досягти певного результату можливо лише за умови командної роботи, а волонтери у свою чергу виступають членами цієї команди, а іноді і посередниками.

Із суб'єктами волонтерської діяльності тісно пов'язані *сфери*, у яких вона здійснюється. Отже, до сфер волонтерської діяльності в рамках нашого дослідження належать наступні відкриті соціально-педагогічні системи та системи спеціалізованих закладів:

Таблиця 1

СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛОНТЕРІВ

Напрямок	Заклади
Освітні заклади	Дошкільні, позашкільні, загальноосвітні та професійні заклади, ліцеї, школи-інтернати, вищі навчальні заклади I-II рівня акредитації
Соціальні та культурні служби міста	Різноманітні благодійні фонди, Центр соціально-психологічної реабілітації, Центр зайнятості, Відділ соціального захисту населення, Відділ у справах дітей, сім'ї та молоді Стахановської міської ради, Центр соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді тощо.
Служби культурної анімації	Міський палац культури, Центр дитячої та юнацької творчості, спортивний комплекс, Дитячо-юнацькі клуби, парки та ін.
Валеологічні служби	Кабінет довіри, психоневрологічний диспансер, Територіальний центр реабілітації дітей-інвалідів, Кабінет планування сім'ї, медпункти тощо.

Наступний компонент змісту волонтерської діяльності – *напрями* – нерозривно пов'язаний із визначеними нами об'єктом, суб'єктом та сферами діяльності волонтерів. **Перший напрямок** – пропаганда здорового способу життя та профілактика наркоманії, алкоголізму, тютюнопаління, СНІДу серед молоді. Для реалізації цього напрямку волонтери використовують кілька підходів: *позитивний підхід*, який визначається формуванням моди на здоровий спосіб життя і виховання цінності здоров'я; *партнерський підхід*, за яким волонтери не примушують кинути згубну звичку, а діють шляхом переконання, формуючи рішення свідомо відмовитись від неї; *проактивний підхід* застосовується волонтерами тоді коли профілактичні заходи мають здійснюватися систематично і послідовно, планомірно, щоденно. Завдяки проактивному підходу волонтери організують поступову роботу на місцях, до якої залучаються медики, юристи та інші фахівці, що можуть надати кваліфіковану інформацію з обраної проблеми; *партисипаторний підхід* передбачає ставлення до об'єктів впливу як до динамічної, активної особистості, яка здатна засвоювати знання,

мислити, самостійно планувати свої подальші дії, знаходити найкращі для себе способи і форми поведінки, базуючись на власному і набутому соціальному досвіді; *комплексний підхід*, передбачає, що профілактичному впливу необхідно піддавати одночасно проблеми вживання і тютюну, і алкоголю, і наркотиків, і токсикологічних речовин і СНІДу.

Не менш важливим елементом ефективності волонтерської діяльності під час пропаганди здорового способу життя та профілактики наркоманії, алкоголізму, тютюнопаління, СНІДу серед молоді є створення умов:

- для цілеспрямованого, вільного, не ізольованого від реалій життя інформування підлітків та молоді про шкідливі наслідки вживання речовин, їх виникнення і механізми впливу в соціальному середовищі на неформовану особистість;

- для оволодіння навичками аналізу своєї поведінки, розширення діапазону можливих варіантів поведінки у складних ситуаціях схилення до спроб вживання, подолання стандартності й однотипності поведінки в ситуації відмови шляхом навчання підлітків та молоді більш тонкої і багатонауансами поведінки;

- для розвитку самосвідомості, почуття відповідальності за своє здоров'я та поведінку, яка впливає на це здоров'я, вміння протидіяти впливу соціального та мікросоціального середовища, з яким постійно вступає у взаємодію;

- для формування позитивних установок щодо недопущення повторного вживання, пошуку та реалізації альтернатив активної поведінки, вироблення стереотипу необхідності введення здорового способу життя і переконання у реальних перевагах.

Зазначимо, що пропаганду здорового способу життя та профілактику наркоманії, алкоголізму, тютюнопаління, СНІДу серед молоді необхідно розглядати як цілеспрямовану, збалансовану діяльність усіх суб'єктів взаємодії, яка має на меті зниження рівня наркотизації, алкоголізації, тютюнопаління, кількості ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД серед підлітків та молоді, задоволення потреб в отриманні інформаційно-просвітницьких, консультативних послуг, соціальної та адресної допомоги, за рахунок використання сучасних форм та методів.

Наступним елементом під час реалізації цього напрямку є додержання принципів роботи волонтерів: комплексності, систематичності, адресності, об'єктивності, доступності, соціокультурної та етнокультурної адекватності (В. Безпалько, А. Капська, К. Лисицький, В. Оржеховська) [3, с. 402].

Останнім елементом, на нашу думку, виступає врахування соціальних, соціокультурних та сімейних факторів, що впливають на особистість. Серед основних *соціальних факторів* можна виділити: безробіття, низький рівень життя населення, недосконалість законів, наявність розгалуженого інформаційного простору, представленого

великою кількістю ЗМІ, що популяризують насилля, жорстокість через рекламу, телепередачі, кінофільми, Інтернет. До *соціокультурних* ми відносимо, у першу чергу, нівелювання моральних норм і соціальних пріоритетів, руйнування традиційних ідеалів, духовних орієнтирів, послаблення культурних цінностей. І нарешті, до *сімейних факторів* – негативний приклад батьків, родичів, друзів; дисгармонійність стосунків з батьками, низький рівень освіченості і педагогічної грамотності батьків, жорстокий контроль, недовіра до дитини, відсутність почуття захищеності, бездоглядність дитини, «життєвий сценарій батьків».

У сукупності усі ці складники дали нам можливість серед великої кількості підходів до організації волонтерської діяльності у напрямку пропаганди здорового способу життя та профілактичної роботи серед підлітків та молоді виокремити, на наш погляд, найбільш важливі.

Слід зазначити, що реалізуючи на практиці вище представлений нами погляд на волонтерську діяльність у напрямку пропаганди здорового способу життя та профілактика наркоманії, алкоголізму, тютюнопаління, СНІДу серед молоді, не можна сприймати його як ідеальну модель волонтерської діяльності, це лише спроба досягти ефективності та результативності, але вона може стати гарантією позитивних динамічних показників серед підлітків та молоді, які мають проблеми, пов'язані зі вживанням алкоголю, тютюну, наркотичних засобів, СНІДом та сприяти формуванню життєвих установок, ціннісних орієнтацій, світогляду, умінь та навичок самозбереження самих волонтерів.

Почнемо змістовну розробку другого напрямку волонтерської діяльності – організація вільного часу дітей, підлітків та молоді. Перш за все визначимося, що під вільним часом на думку С. Харченко, І. Белецької, Т. Гаміної дослідники розуміють «частину позаробочого, позанавчального часу, що є сферою формування й вияву різних видів вільної життєдіяльності, безпосередньо направлених на всебічний і гармонійний розвиток особистості». Безумовно ми погоджуємося з цим і вважаємо, що організація вільного часу дітей, підлітків та молоді повинна визначатися у першу чергу системою життєвих орієнтацій, потребами та інтересами самих учасників цього процесу.

Розкриваючи *базові ознаки* вільного часу, ми можемо стверджувати, що *перша* і вагома ознака полягає в можливості мати у своєму розпорядженні вільний час. Зауважимо, що ця ознака містить у собі важливу характеристику як самоцінність проведення часу. Враховуючи той факт, що волонтерів найчастіше залучають до організації вільного часу дітей-сиріт, дітей, з обмеженими можливостями, вихованців шкіл-інтернатів, підлітків, які стають на облік у КМСН, Ради профілактики, то стає зрозумілим, що іноді ця діяльність носить примусовий характер, обмежена часом або має чітко поставлені цілі суб'єктами взаємодії; *друга* ознака припускає, що «вільний час не має жорстокої правової, технологічної й соціальної

регламентації» свобода вибору занять; *третя* – характеризується зміною видів діяльності у вільний час, взаємозамінністю занять, їх вільним чергуванням і послідовністю; і, нарешті, *четверта* ознака – безпосередня спрямованість вільного часу на саморозвиток особи.

Цікавою є думка Л. Завацької, яка підкреслює важливу роль саме соціальних *функцій* дозвілля. До яких автор відносить: рекреаційну, комунікативну, соціальну, творчу, ціннісно-орієнтаційну, пізнавальну та виховну [7, с. 220].

При вибудовуванні вільного часу, необхідно враховувати його *рівні*: *перший рівень* – це пасивний відпочинок, який не має перспективних цілей, дозволяє звільнитися від навчальної перевтоми, побути у спокої, психологічно розслабитися; *другий рівень* – розважальне дозвілля; до *третього рівня* відноситься творче дозвілля та *останній рівень* – пізнавальне дозвілля, яке передбачає активну участь волонтерів, спілкування в хобі-групах, з однодумцями, формує світогляд розвиває духовний світ, соціальні зв'язки та творчі уподобання. На цьому рівні найпоширенішим методом є години спілкування. Зауважимо що, у процесі спілкування волонтери надають перевагу діалогічно-дискусійним та тренінговим технологіям.

Вагомим, на нашу думку, і необхідним для обґрунтування змістовної характеристики цього напрямку волонтерської діяльності, є чітке розуміння особливостей розвитку об'єктів взаємодії. До яких ми відносимо:

- дітей – згідно Конвенції з прав дитини – це людські істоти, що не досягли віку вісімнадцяти років. Період від 0 до 18 років це складний процес дозрівання та ускладнення психічних функцій і особистості, що відбувається під впливом ряду факторів – спадково-біологічних і соціальних (виховання, навчання, вплив навколишнього середовища). Для нашого дослідження важливим є визначення ролі волонтерів під час організації вільного часу дітей, їх становлення як організаторів дозвілля дітей та формування особистісних якостей волонтерів у ході організації та проведення різних форм та методів роботи з дітьми;

- підлітків – юнаки і дівчата від 11-12 – 15-16 років, тобто це період від дитинства до зрілості, який характеризується не лише фізичним і статевим дозріванням, але й формуванням особистості, моральних установок і переконань, світогляду. Зауважимо, що здебільшого світогляд підлітків не співпадає з нормами встановленими суспільством, вони, як найбільш вразлива категорія населення, потребують різних видів соціально-педагогічної допомоги. На нашу думку, залучення волонтерів до роботи з підлітками може сприяти позитивним змінам в процесі становлення підлітків, за рахунок участі у волонтерських програмах та проектах та сприяти самореалізації, самовдосконаленню, підвищенню самооцінки, формуванню ціннісних орієнтацій та моральних установок волонтерів;

- молодь – вікова категорія людей від 14-16 до 28-35 років, яка

знаходиться в процесі переходу від підліткового віку до дорослого життя і переживає стан сімейної та професійної соціалізації та адаптації. Важливим для нас є те, що у процесі соціалізації у молоді розвиваються кількісні та якісні зміни особистості, у суспільстві вона займає відповідну соціальну позицію – соціальний статус який і визначає її поведінку.

Як підліткам, так і молоді властиві свої потреби, інтереси, мотиви, ціннісні орієнтації. Об'єднуючим для обох груп є потреби в самоствердженні, самовизначенні, самореалізації, самостійності, та самооцінці. Волонтери, які беруть участь у організації та проведенні різних форм та методів роботи з дітьми, підлітками та молоддю стають безпосередніми учасниками, а значить можуть впливати прямо чи опосередковано на їх самоствердження і навпаки.

При виборі форм та методів організації дозвілля підлітків та молоді, на наш погляд, необхідно враховувати і *проблеми*, які виникають у процесі соціалізації, серед яких: *проблеми, пов'язані з формуванням соціального статусу і соціальної ролі* (розвиток поведінки у сучасному суспільстві, розвиток і становлення цінностей і ціннісних орієнтацій, отримання професійної освіти, працевлаштування); *проблеми особистісного характеру* (здоров'я, кохання, створення сім'ї, стосунки з однолітками та дорослими, забезпечення гідними умовами проживання та життєдіяльності та ін.) А для того, щоб діяльність волонтерів була більш ефективною, перш за все потрібно визначити загальний перелік проблем та серед них визначити першочергові, тобто провести діагностування (анкетування, тестування, проєктивні методики, бесіди), з метою складання плану надання практичної допомоги.

Завершаючи змістовну характеристику другого напрямку волонтерської діяльності, вважаємо що участь волонтерів у реалізації цього напрямку може стати успішним початком на шляху формування моральних цінностей, ціннісних орієнтацій, світогляду, особистісних якостей, професійних вмінь та навичок волонтерів, їх самореалізації, самоствердженні та самовдосконаленні.

Переходимо до характеристики третього напрямку – професійна підготовка волонтерів, яка складається з *трьох компонентів*: участь у роботі тренінгового центру, тьюторський супровід, навчання у Школі волонтерів при міському ЦССДСМ.

На думку З. Бондаренко, з якою нема підстав не погоджуватися, рівень професіоналізму волонтерів залежить від сформованості у них особистісних якостей, які дослідниця пропонує розвивати за рахунок участі у тренінгах. Безумовно ми погоджуємось з цим і вважаємо, що саме участь у тренінгах дає змогу реалізувати потребу волонтерів у спілкуванні, груповій взаємодії, прямому й опосередкованому впливі на інших людей, а також тренінг спрямований на те, щоб дати волонтеру можливість набути знання та навички, необхідні для адекватного виконання конкретного завдання чи певної роботи.

Отже, ми повинні розуміти, що для активізації участі волонтерів у тренінгах, оптимізації їх взаємодії у тренінговій групі, розвитку професійних і особистісних якостей важливим є *по-перше*, дотримання принципів: активності кожного учасника; зворотного зв'язку, який має бути аргументованим, інформативним, персоніфікованим, образним; довірливого й відкритого спілкування, заснованого на гуманізмі, доброзичливості, готовності до взаємодії; конфіденційності як гарантії збереження змісту спілкування в межах цієї групи; правила «тут і тепер», заснованого на безпосередньому емпіричному рівні переживання ситуації (це «Я» і це «Мої» дії), *по-друге*, для підготовки та проведення тренінгів мають бути чітко визначені мета заняття, завдання, межі умов, зміст тренінгу: перелік і послідовність виконання різних вправ, завдання на рефлексію власних дій, матеріали для підсумків роботи тощо, *по-третє*, важливу роль відіграє усвідомлення відповідальності за результативність навчального процесу зі сторони як ведучого (педагога/тренера), так і учасників.

Розмірковуючи над змістовною сутністю ми звернули увагу на думку дослідниці Т. Цюман, яка вважає, що у контексті використання інтерактивні навчальні технології слід трактувати в єдності та взаємодії трьох компонентів: когнітивного (наявність потрібної інформації стосовно певної проблеми), емоційного (переживання та почуття людини стосовно інформації, яка задіяна в попередньому компоненті), мотиваційно-поведінкового (визначення місця проблеми в індивідуальній ієрархії цінностей, особливості мотивації, поведінки та вибору) [8, с. 163]. Згідно з цими ідеями тренінговий процес активно впливатиме на формування відповідної системи знань, практичних умінь та навичок педагогічної (волонтерської) взаємодії, важливих особистісних якостей.

Враховуючи вище зазначене, ми вважаємо, що підготовка волонтерів за рахунок участі у тренінгах – це шлях до створення нової генерації волонтерів, які здатні до самопізнання, саморозвитку, самоутвердження та самореалізації.

На наш погляд, міцно пов'язаним компонентом професійної підготовки волонтерів є тьюторський супровід, який вирішує завдання підготовки волонтерів до виконання аналітичної функції (планування роботи з урахуванням міжособистісних стосунків у колективі, мотивів, індивідуальних особливостей тощо), організаторської функції (залучення волонтерів до різних видів діяльності: пізнавальної, ціннісно-орієнтаційної, фандрайзингової та ін..) і функції соціалізації (допомога волонтерам в особистісному розвитку, засвоєнні та прийнятті суспільних норм, цінностей, оволодінні позитивними соціальними ролями).

Говорячи про тьюторський супровід як один з компонентів професійної підготовки волонтерів, ми маємо на увазі діяльність викладачів-ентузіастів (наставників) та волонтерів, які вже мають певний досвід роботи та можуть допомагати під час планування та організації

заходів, обирати ефективні форми і методи, створювати умови для успішної адаптації нових членів волонтерського руху, тобто виконувати тьюторську функцію.

Вагомим, на нашу думку, і необхідним є розуміння важливості ролі тьюторства, яка сьогодні зумовлена, *по-перше*, тим, що тьюторська технологія спрямована на задоволення освітніх потреб особистості, країни і суспільства, їх гармонізації; *по-друге*, вона наочно демонструє залежність розвитку країни від результатів виховання окремих індивідів і спрямована на їх піднесення; *по-третє*, визначається необхідністю особистісно орієнтованої педагогічної взаємодії; *по-четверте*, потребою формування суб'єкт-суб'єктних відносин учасників волонтерського руху, що супроводжують особистісно-професійний розвиток майбутніх волонтерів.

Зауважимо, що головне завдання тьютора полягає у формуванні професійної суб'єктності, здатної до власного майбутнього професійного саморуху, самоздійснення в професії завдяки своєму ресурсу, даному від природи і здобутому в процесі розвитку.

Оскільки тьюторство також є засобом неформальної передачі знань, формування умінь і навичок, сам тьютор змушений перебувати у ситуації постійного пошуку, результатом його роботи можуть бути індивідуальні програми, проекти, які підтверджуються, наприклад, формуванням цілого набору особистісних якостей волонтера, бажанням продовжувати цю діяльність після закінчення вищого навчального закладу, стати тьютором для нових членів волонтерського руху.

З усього вище зазначеного для нас важливим є те, що тьюторський супровід передбачає створення реальних умов для входження кожного суб'єкта з його прагненнями і можливостями та сприяє особистісному і професійному розвитку майбутніх волонтерів протягом усього процесу їхнього навчання у ВНЗ.

І, нарешті, останній напрямок волонтерської діяльності це фандрайзинг. Однією з умов успішного впровадження будь-кого напрямку волонтерської діяльності є його ресурсне забезпечення. Звертаючись до етимології терміна «ресурс», знаходимо у тлумачному словнику: «... запаси чого-небудь, які можна використовувати у разі потреби». У зв'язку з цим стає зрозумілим, що ресурсне забезпечення волонтерських програм – це джерело та передумова отримання високих показників результативності та ефективності обраних форм та методів.

В рамках нашого дослідження ми пропонуємо використовувати фандрайзингову технологію. Визначальною для нас є думка Н. Заверико, І. Ящук, які розглядають фандрайзинг як процес пошуку та залучення ресурсів [9; 10]. Також цікавою, для нашого дослідження є думка О. Возного, який вважає, що фандрайзинг, – це «діяльність неприбуткової організації, яка базується на її унікальній місії і стратегії, і використовує ефективні і продуктивні способи отримання ресурсів, необхідних для реалізації її програм і досягнення благополуччя

суспільства в цілому» [11, с. 10]. Неважко припустити, що кожний волонтерський проект має унікальну місію та спрямований на допомогу окремим членам суспільства, в ході реалізації якого досягається благополуччя суспільства в цілому.

Для більш чіткого усвідомлення фандрайзингової технології, що спрямована на збір, пошук та залучення людських, інформаційних, законодавчих, технічних, технологічних, матеріальних ресурсів, вважаємо необхідним розкрити сутність кожної форми, які використовують волонтери для досягнення поставлених цілей та пропонуємо ознайомитись з тими, які найчастіше використовують волонтери для реалізації соціально-педагогічних проектів і які сприяють набуттю комунікативних вмій та навичок, допомагають уникнути «психологічних бар'єрів», бути соціально активними та впевненими у собі. Першою, ми пропонуємо, розглянути таку форму збору та залучення ресурсів, як:

- *збір пожертв через скриньки* – здійснюється через встановлення скриньок у спеціально-відведених місцях під час вуличних акцій і на заходах. Перевага даного методу полягає у його відносній простоті при незначних витратах, можливості одночасного звернення до значної кількості людей. Акції зі збору коштів дозволяють привернути увагу великої кількості населення до діяльності волонтерів і до проблеми, носять навчальний і просвітницький характер. Зауважимо, що до збору пожертв залучаються волонтери, тому результативність залежить від «людського фактору», а саме: по-перше – вміння спілкуватися; по-друге – здатності волонтерів під час виникнення конфліктних ситуацій знаходити компроміс; по-третє – зовнішня привабливість; по-четверте, на нашу думку, не менш важливим, виступає добросовісне відношення до виконання своїх обов'язків (щоб не виникало випадків шахрайства та крадіжок, що може знищити репутацію волонтерського загону в цілому);

- *вуличні акції* – збір пожертв на вулиці в місцях масового перебування людей може проводитися шляхом розміщення, на визначений час, столика або стенду організації зі скринькою для пожертв або проведення яскравих вуличних акцій [11, с. 12]. В обох випадках збір пожертв проводиться з використанням різних форм і методів привернення уваги перехожих (театралізовані вистави, аукціони, ярмарки, концерти, фестивалі, інформаційні палатки, виступи агітбригад та ін.) На нашу думку, цей метод значно складніший, ніж збір коштів через скриньки, встановлені в спеціальних місцях: по-перше, вимагається особлива підготовка волонтерів і подолання «психологічного бар'єру» волонтерами; по-друге, необхідно вміти добре організувати учасників акції;

- *збір пожертв на заходах* серед яких: благодійні вечірки, концерти, аукціони, виставки-продажі. Важливою складовою успіху виступає підготовка, організація та проведення цих заходів. Тому

використання цієї форми вимагає від волонтерів наявності високого рівня організаційних вмінь та навичок, вміння створювати гарний психологічний клімат та певне середовище;

- *розсилка листів* – один з найбільш гнучких і потужних інструментів залучення коштів. Суть методу полягає в оформленні у письмовому вигляді звернення з проханням надати фінансову підтримку. Зауважимо, що використання запропонованої форми вимагає від волонтерів досконалого володіння маркетинговою технологією. Не менш важливим елементом виступає наявність досвіду роботи у громаді та гарна репутація волонтерського загону. Цей метод, на відміну від інших, може дати швидкі результати, за умови правильного оформлення листа-запиту;

- *розміщення платіжних квитанцій у відділеннях банків* – особливістю даного методу є використання повідомлень для внесення пожертви. Звичайно, для проведення такого виду заходів необхідно заручитися згодою керівництва банку, можливо скласти угоду, що вимагає від волонтерів наявності певних вмінь та навичок, особистих якостей.

Завершаючи змістовну характеристику четвертого напрямку волонтерської діяльності, ми підтримуємо точку зору науковців О. Безпалько, Н. Заверико, С. Харченко, І. Ящука, О. Возного про те, що фандрайзинг, з одного боку, це цілеспрямований процес пошуку та зборів ресурсів, а з іншого – цілісна система професійної діяльності волонтерів, спрямована на акумулювання людських ресурсів, необхідних для реалізації благодійних та суспільно-корисних цілей.

Підводячи підсумок теоретичній розробці змісту волонтерської діяльності, ми вважаємо що виділені нами об'єкти, суб'єкти, сфери та напрямки є взаємопов'язаними і взаємодоповнюючими складовими процесу соціалізації студентів-волонтерів ВНЗ.

Список використаної літератури

1. Караман О. Л. Соціально-педагогічна робота з неповнолітніми засудженими в пенітенціарних закладах України: монографія / Олена Леонідівна Караман; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. – 448 с. **2. Трубников Н. Н.** О категориях „цель”, „средство”, «результат» / Н.Трубников. – М. : Высш. шк., 1968. – 148 с. **3. Методи та технології роботи соціального педагога** / Автори-укладачі: С. П. Архипова, Г. Я. Майборода, О. В. Тютюнник. Навч. посіб. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 496 с. **4. Паскаль О. В.** Технології соціально-педагогічної діяльності. Навч. посіб. / О. В. Паскаль. – Харків : Бурун Книга, 2011. – 288 с. **5. Харченко С. Я.** Соціалізація дітей та молоді в процесі соціально-педагогічної діяльності: теорія і практика. Монографія / С. Я. Харченко. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 320 с. **6. Шевців З. М.** Основи-соціально-педагогічної діяльності. Навч. посіб. /

3. М. Шевців. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.
7. **Завацька Л. М.** Технології професійної діяльності соціального педагога. Навч. посіб. для ВНЗ./ Л. М. Завацька. – К. : Видавничий дім «Слово», 2008. – 240 с. 8. **Соціальна педагогіка: теорія і технології: Підручник / За ред. І. Д. Зверевої – К. : Центр навч. літ-ри, 2006. – 316 с.**
9. **Заверико Н. В.** Соціальна педагогіка. Навч. посіб. / Н. В. Заверико – К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 240 с. 10. **Ящук І. П., Сівак Н. А.** Залучення молоді до волонтерської діяльності. Методичний посібник / І. П. Ящук, Н. А. Сівак. – Хмельницький : ХГПА, 2012. – 136 с.
11. **Возний О. О.** Основи фандрейзингу (альтернативні джерела фінансування місцевих цільових програм) / Асоц. міст України та громад / О. О. Возний. – К. : Логос, 2006. – 132 с.

Шумакова О. С. Зміст волонтерської діяльності студентів-волонтерів ВНЗ

В статті обгрунтовано зміст волонтерської діяльності студентів-волонтерів, на підставі аналізу теорії і практики та визначено його структурні компоненти, які взаємопов'язані між собою, доповнюють і підсилюють їх вплив на процес соціалізації студентів ВНЗ. Доведено, що зміст волонтерської діяльності становить цілісну сукупність: об'єкт, суб'єкт, сфера діяльності, напрямки. Серед яких автор виділяє: пропаганду здорового способу життя та профілактика наркоманії, алкоголізму, тютюнопаління, СНІДу серед молоді; організацію вільного часу дітей, підлітків та молоді; професійну підготовку волонтерів, фандрейзинг.

Ключові слова: волонтерська діяльність, тренінгова технологія, тьюторський супровід, фандрейзинг.

Шумакова Е. С. Содержание волонтерской деятельности студентов-волонтеров ВУЗ

В статье обосновано содержание волонтерской деятельности студентов-волонтеров, на основании анализа теории и практики и определены его структурные компоненты, которые взаимосвязаны между собой, дополняют и усиливают их влияние на процесс социализации студентов ВУЗов. Доказано, что содержание волонтерской деятельности составляет целостную совокупность: объект, субъект, сфера деятельности, направления. Среди которых автор выделяет: пропаганду здорового образа жизни и профилактику наркомании, алкоголизма, табакокурения, СПИДа среди молодежи; организацию свободного времени детей, подростков и молодежи; профессиональную подготовку волонтеров; фандрейзинг.

Ключевые слова: волонтерская деятельность, тренинговая технология, тьюторское сопровождение, фандрейзинг.

Shumakova E.S. The content of the volunteer activities of volunteer students of universities

In the article the contents of the volunteer activities of volunteer students on the basis of the analysis of theory and practice, and its structural components, which are interconnected, complement and reinforce their influence on the process of socialization of the students. It is proved that the content of volunteering is a complete set of object, subject, scope, directions. Among them the author emphasizes: the promotion of healthy lifestyles and prevention of drug addiction, alcoholism, Smoking, AIDS prevention among young people; organizing the leisure time of children, teenagers and youth; training of volunteers, fundraising.

For realization of the first directions of the author offers to adhere to such approaches as: positive partner, proactive, comprehensive approach. In choosing the forms and methods of organization of leisure for teenagers and youth volunteers must be considered, including: problems related to the formation of social status and social role and problems of a personal nature. Also highlights the dominant role of training technologies during training of volunteers and revealed the form of a fundraising technologies.

Key words: volunteer activities, training technology, tutor support, fundraising.

Стаття надійшла до редакції 21.09.2013 р.

Прийнято до друку 25.10.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.